

Ярослав Поліщук,
Доктор філологічних наук, професор кафедри україністики
Познанського університету імені Адама Міцкевича (Польща)

Світ дитинства у творах Михайла Коцюбинського

Світ дитинства – то одвічна таїна, яка є однією з найбільш привабливих тем літературної творчості. У творчій спадщині мало не кожного з великих письменників знайдемо твори, присвячені дитинству. Вони або нав'язані спогадами власного минулого автора, або ж виникли під впливом вражень спілкування з власними дітьми, або викликані спостереженнями над іншими дітьми, з якими зводила авторів доля. Якими б не були ці шляхи пізнання дитинства, для літератури вони однаково важливі. Адже дитинство своєю барвистістю й таємничістю незмінно привертає митців.

Проте дитинство не завжди було милим спогадом. У давні часи воно нерідко ставало школою виживання і було сповненим страждань та злиднів. Проте природа дитини така, що вона все одно – незважаючи на обмеження та суворі умови життя – прагне до пустощів, розваг, схильна сприймати світ в оптимістичних барвах. Тому в дитинстві знаходиться місце для веселощів, для легковажних і безглузких вчинків, для першого кохання і для перших зрад та розчарувань.

Як відомо, письменники – це люди, які назавжди залишають у своїй душі дитяче сприйняття світу – дещо наївне, романтичне, сповнене віри в добро та людяність. Саме таким творцем був Михайло Коцюбинський (1864–1913) – майстер української психологічної прози, тонкий знавець людської душі, класик української літератури ХХ століття. У його новелах та оповіданнях незмінно утверджуються високі гуманістичні ідеали. Не становлять винятку щодо цього й ранні оповідання письменника, присвячені постатям дітей.

Дитина як персонаж

Поява дитячого персонажа як самодостатньої постаті в художній літературі ХІХ віку має важливе значення з кількох позицій. З одного боку, вона пов'язана з розвитком суспільних відносин, з емансипацією окремих суспільних груп, а також з утвердженням моральних засад мистецтва. З іншого боку, в літературі наприкінці століття відбувається стрімка модернізація художньої форми, про що свідчить суб'єктивна нарація з наслідуванням мовлення героя, елементи психологізму, ліризація пейзажу та под. Таким чином, поява нового літературного героя збігається в часі з вимогами оновлення традиційного письма. А це означає, що разом із упровадженням в обіг персонажа-дитини входять у практику також нові прийоми та засоби художнього зображення людини, тобто складається канон новітньої прози.

У слов'янських літературах ХІХ ст. зображення дитинства має ще й ту особливість, що виражає стан колоніальної залежності. Адже в дитячих персонажах можна пізнати ситуацію подвійної пригнобленості – і соціально-економічної, і національної. До того ж, їхня дискримінація з боку дорослих також нерідко відображає – прямо чи опосередковано – ієрархію колоніального буття. Таким чином, дитина як герой, здобуваючи певний статус у літературі, стає водночас носієм важливої суспільної проблематики [Czabanowska-Wróbel 2003; Кон 1988]. Це й викликає загальний інтерес до творів, у яких оповідається про долю дітей; вони призначені не тільки для дидактичних цілей, а й для сприйняття дорослих, що можуть на цих прикладах засвоїти істотні уроки морально-етичного характеру [Leszczyński 2006, 10].

Нова концепція дитинства була закладена французьким Просвітництвом. Раніше, у традиційному суспільстві проблеми дітей не ставилися на перший план. Вважалося, що вони не заслуговують на окрему увагу [Арьес 1999, 137]. Під впливом просвітницьких

ідей виникло усвідомлення дитинства як самоцінної стадії розвитку людини. Саме таке розуміння закладене в сентиментально-романтичній творчості, яка вперше зобразила світ дитини з близької дистанції, без патріархальних упереджень, що домінували в культурі раніше. Заслуга романтизму в тому, що дитинство стали сприймати не крізь призму дорослості, не як підготовчий етап життя, а як самодостатній світ, що має свої закони і пріоритети. Романтики певною мірою відкрили дитинство – і значення цього відкриття розтягнулося на тривалий період, коли діти стали здобувати позицію самостійних літературних персонажів. Сентиментально-романтичний образ дитинства здомінував у художній прозі XIX століття – він безумовно позначений на оповіданнях та повістях про дітей Чарльза Дікенса, Лева Толстого, Болеслава Пруса, Елізи Ожешко, Бориса Грінченка, Панаса Мирного й багатьох інших.

Педагогічний досвід

На початку 90-х років XIX століття до дитячої теми долучається молодий Михайло Коцюбинський, що пізніше став класиком української літератури. Варто зауважити, що його творчий дебют пов'язаний з оповіданнями для дітей. Перші літературні спроби цього автора так і не побачили друку. Оповідання «Андрій Соловійко, або Вченіє світ, а невченіє тьма» (1884) забракував вінницький етнограф Ч. Нейман: він гостро розкритикував твір та порадив авторові більше не писати. Нариси «21 грудня, на Введеніє» (1885) і «Дядько та тітка» (1886) цікаві як спроби фіксації автобіографічного досвіду – в образі юного героя легко пізнається сам автор [Поліщук 2010, 44]. Проте письменник ніколи за життя не друкував ці твори, вважаючи їх слабкими. Минуло кілька літ, і тільки тоді Михайло Коцюбинський повернувся до творчості.

У цей час він багато займався літературною самоосвітою. М. Коцюбинський працював домашнім учителем у панських родинах на вінницькому Поділлі, в селі Лопатинці. Короткий, але творчо насичений епізод його життя сприяв продовженню студій народного життя й побуту, зокрема мови, якій молодий автор надавав особливо важливого значення. Педагогічний досвід майбутнього письменника дав йому глибокі знання дитячої психології, які були покладені в основу успіху його перших опублікованих творів. Уважний, добрий, чуйний, але також і спостережливий, Михайло Коцюбинський вивчав натури своїх маленьких учнів, із яким залюбки спілкувався не тільки в рамках навчання, а й у години дозвілля.

Однак провінційний побут також розчаровував молодого амбітного інтелігента, тому він шукав нагоди для самореалізації. Стратегічно важливою для його таланту стала перша подорож за кордон, а саме – до Львова, де на той час існувало жваве культурне середовище українців. Варто нагадати, що в Наддніпрянській Україні (тобто, в Російській імперії) на той час були чинними урядові заборони української мови, а єдиний журнал цього краю «Киевская старина» виходив російською і публікував художні твори хіба що в перекладах.

Уходження молодого Михайла Коцюбинського в українську літературу відбулося завдяки Галичині й галичанам. Поїздка до Львова влітку 1890 року уможливила особисте знайомство з провідними діячами українського відродження – редакторами, видавцями, письменниками. Ба більше, вона допомогла знайти шанси для застосування власних творчих сил у співпраці з цими діячами. Так, Коцюбинський зустрівся з редакторами Василем Левицьким-Лукичем («Зоря»), Олександром Барвінським («Правда»), Володимиром Шухевичем («Дзвінок»), а його знайомство з харизматичним Іваном Франком перейшло в тісну співпрацю й особисту приязнь. Та найтісніший контакт молодий автор здобув із редакцією дитячого журналу «Дзвінок», де упродовж наступних років побачила світ низка його оригінальних творів та перекладів.

Журнал «Дзвінок» (в оригінальній версії – «Дзвѣнокъ», 1890–1914) саме тоді був створений під егідою Руського педагогічного товариства. Він мав слугувати завданням

українського шкільництва в Галичині й призначався для дітей середнього та старшого шкільного віку. Редагували журнал відомі галицькі діячі В. Шухевич та О. Барвінський, а публікувалися в ньому як галицькі, так і наддніпрянські автори. Місія цього періодичного видання полягала в забезпеченні добротних текстів для дитячого читання: відомо, що через утиски української культури в XIX ст. таких текстів було опубліковано обмаль, що не могло задовольнити зростаючих потреб рідномовної школи та виховання. Активна участь М. Коцюбинського в журналі цілком гідно сприяла виконанню цієї місії.

Краса і горе

Уже 1891 року Михайло Коцюбинський пише дитячі оповідання «Харитя» та «Ялинка», які небагом були опубліковані у «Дзвінку» та принесли авторові визнання. Згодом створює ще одне оповідання з персонажем-дитиною – «Маленький грішник» (1893). На аналізі цих творів у ширшому контексті – еволюції стилю самого автора, а також творення канону модерної прози, варто зупинитися докладніше.

Дитячі оповідання «Харитя», «Ялинка» та «Маленький грішник» виявилися цілком пристойним дебютом автора. Успіх цих творів значною мірою забезпечив його педагогічний досвід. Знання дитячої психології, спостережливість та уважність у ставленні до учнів тут знайшли досконале відображення. Загалом працюючи в форматі побутового реалізму, М.Коцюбинський усе ж впроваджує психологічні студії героїв, що означило напрям розвитку його таланту – майстра психологічної прози [Кузнецов 1989, 247–248; Фащенко 1981, 146–147]. Так, у «Хариті» він зображує вчинок восьмирічної дівчинки-напівсироти, яка в скрутних умовах, коли занедужала її мама, одважується сама вижати нивку. Письменник вибудовує низку контрастних образів, що допомагає читачеві збагнути не лише побутовий бік життя Хариті, а й її вдачу, ознаки характеру, свідомого вибору, за яким стоїть вольовий акт дівчинки. Фізично героїня ще не спроможна до важкої роботи і морально до цього не готова, бо зазнає різних дитячих фобій. Проте вона проявляє волю, і в цьому вже вгадується майбутній характер. Письменник послідовний в осмисленні теми: прагнучи піднести думку про здорову основу народної моралі, що виражається в пріоритеті праці, він спостерігає життя очима героїв, вникаючи в особливості їхнього світосприйняття. Щоправда, дещо знижує психологічну напругу дидактичний фінал, вирішений у дусі народницької тенденції.

Загалом молодий письменник дав цілком виразний образ дитинства, використовуючи промовисті художні деталі. Тропіка М. Коцюбинського тут не виходить за межі народницької традиції. Вона типова й не претендує на оригінальність, нагадує тропи письменників-попередників: «в печі палав вогонь і червоним язиком лизав челюсті» (як у Івана Нечуя), «надворі так місячно, ясно, хоч голки збирай» (за Михайлом Старицьким), «високі чорні тополі, як військо, стояли рядами край дороги» (за Тарасом Шевченком). Про те, що молодий автор виявився гідним своїх учителів, свідчить висока оцінка оповідання «Харитя» Панасом Мирним. Її висловлено в листі від 3 травня 1898 року:

«У такій невеличкій приповіді та такого багато сказаного! Та як сказано! Чистою, як кринична вода, народною мовою; яскравим, як соняшний промінь, малюнком; невеличкими, домірними нарисами, що розгортують перед очима велику – безмірно велику – картину людського горя, краси світової, виявляють безодню глибину думок, таємні поривання душі, заботу невеличкого серця!.. Та так тільки справжній художник зможе писати!» [Листи: 3, 337].

Про маленьких грішників

Психологічна основа образу найвиразніше проявляється на прикладі Дмитрика («Маленький грішник»). Автор протиставляє наївність дитячої натури жорстокому світові. Восьмилітній Дмитрик не усвідомлює проблем дорослих і хоче проводити час весело, у забаві, що цілком природно для дитини. У цей час його мама важко працює, щоб заробити

на шматок хліба. Малий бачить страждання матері, її виснаження та хворобу і, здавалося б, оцінює непевність ситуації. Проте друзям з вулиці легко вдається втягнути його в коло забави і гри – хлопчик забуває про матір та загадану роботу, цілком поринає в романтику вуличного босаяцтва. Лише ціною смерті матері та власного каліцтва він повертає собі почуття відповідальності. Фінальне каяття Дмитрика у вчиненому містить виразну дидактичну ноту й навіть читачеві думку про ймовірну зміну його поведінки. Таким чином, Дмитрик виходить з-під впливу аморальної вулиці та переходить на сторону добра.

В оповіданні «Маленький грішник» автор сповідує засади лаконічного письма. Це пояснюється, з одного боку, вимогою дитячої літератури, яку слід писати просто і зрозуміло. З іншого боку, автор прагне лаконічного вираження для почуттів та емоцій персонажа. Він уникає розлогих описів, що були характерним елементом реалістично-побутової (позитивістської) школи. Кожна деталь є значущою. Так, оповідання починається з опису помешкання й побуту Ярини та її сина. Далі автор подає характеристику зовнішності персонажа. Звернемо увагу на її специфіку: а) це не системний портрет, а окремі деталі портрета; б) деталі підбрано за принципом контрасту; в) в одному реченні автор зрівноважує опис одягу та вдачі героя. Такі ознаки вказують на лаконізм та влучність опису:

«На Дмитрикові була стара руда матирина юпка з клаптиками вати, що висіли крізь дірки з пошарпаної одєжини, довгі рукава теліпались нижче рук, заважали йому, Русяву головку прикривав старенький картузик з одірваним козирком. Але, незважаючи на свої непишні шати, Дмитрик весело дививсь на світ божий здоровими сивими очима, весело підстрибував по людних вулицях» [Коцюбинський: 1, 148].

У наведеному портреті головного персонажа оповідання «Маленький грішник» виділено кілька характерних ознак, проте кожна з них не випадкова й промовиста. Як твердить Ю. Кузнецов, вихоплені деталі свідчать і про соціальний стан, і про індивідуальність хлопчика. По-перше, він походить з убогої родини, в якій не можуть справити дитині одягу: через те Дмитрик носить материну юпку. По-друге, хлопчик рухливий і має веселу вдачу – швидко зношує і юпку, і картуз. По-третє, більшу частину життя він проводить на вулиці [Кузнецов, Орлик 1990, 178]. Уважний читач уже з цього вступного портрету може скласти достатнє враження про Дмитрика: дитина виростає в упосліджених обставинах, а вуличні пригоди стають для героя компенсацією за негідні умови життя. З наведеного опису можна довідатися не тільки про історію героя, а й про його майбутнє.

Дмитрик замешкує з матір'ю в напівтемній комірчині за містом. У його уявленні місто – привабливе і спокусливе, адже саме там можна жити безжурно, бавитися, зазнавати пригод. Хлопчик тягнеться до міського життя, проте мимовільно стає співучасником злочинів, зокрема крадіжки. Автор великої ваги надає ефекту рухливості, який весь час присутній у творі та своєрідно відображає натуру жвавого хлопчика. У фінальній сцені (цілком «кінематографічна», вона особливо запам'ятовується) Дмитрик, шокований звісткою про смерть матері, нестямно біжить вулицею міста. Деталі його портрету тут повторені (юпка, картузик), точніше – варійовані (красиве й візуально ефектне порівняння пол одягу з крилами). Однак автор акцентує передусім на психологічному стані хлопця: «...Давно вже загубив свого картузика, кілька разів падав на слизькій дорозі, поли з рудої юпки, мов крила, мають за ним, від прудкого бігу, а він все біжить далі...» [Коцюбинський: 1, 153].

Дитячий гурт також змальований виразними фарбами. Старший за Дмитрика Гаврилко, як видно, заможніший, але також хитрий та метикуватий, уміє скористатися з наївності менших дітей. Для Дмитрика Гаврилко – авторитет, впливові якого хлопчик легко піддається. Певною мірою він заступає йому батька, якого, вочевидь, у хлопчика немає. Третьою в гурті стає мала Марійка, з якої хлопці насміхаються: у цьому відчувається гендерна нерівність та зневажливе ставлення до жінки. Характеристика дівчинки також стисла, але дуже виразна: «Марійка, так замотана здоровою хусткою, що самий гострий червоний носик визирав на світ божий, мов рознюхуючи, чи нема де чого

цікавого» [Коцюбинський: 1, 149]. Звернімо увагу, як деталі портрета водночас характеризують і зовнішність (убогість, бо доношує материну хустку), і вдачу персонажа (цікавість, допитливість). Разом діти бавляться на міській вулиці, але в їхній поведінці також простежується брак уваги дорослих, який малі прагнуть компенсувати через дрібні втіхи, що їх можуть собі дозволити – з'їсти медівників, купити козики і под.

Замість розлогих описів автор практикує живі діалоги. Вони в оповіданні вільні й динамічні – саме через мову героїв передано особливості їхнього світосприйняття. Динамізм діалогів добре відображає активність дії:

«— Тпру! Дай, Гаврилку, я повезу!

Дмитрик скочив з санчат і взявся за мотузок.

— А що се у тебе в жмені? — лапнув його за руку Гаврилко.

— Гроші... мамка на хліб дали.

— Дай сюди!

— Еге, не можна — мамка битимуть.

— Дурний! скажеш загубив, то й не битимуть. Давай!» [Коцюбинський: 1, 151]

Подібний ефект активної дії застосовує письменник також в оповіданні *Ялинка*. Описуючи зовнішній вигляд Василька, він не вдається до докладної портретної характеристики, а обходиться кількома виразними штрихами («білявий Василько», «блакитні очі»). Хлопчик кмітливий і дуже вразливий, він співчуває батькові, що журиться проблемами сім'ї. І заради загального блага готовий пожертвувати дитячою радістю – продати ялинку, про яку так мріяв.

Тип героя, творений молодим Коцюбинським, це тип активної дитини, яка гостро відчуває проблеми дорослих, переймається ними і пробує вирішити. У цих героїв фактично вкрадене дитинство як світ безтурботний, повний радості й забав. І Харитя, і Василько, незважаючи на свій вік, беруться за непосильну роботу, щоб порятувати сім'ю. Розвиток мотиву маємо в оповіданні «Маленький грішник», де постать персонажа неоднозначна. Дмитрик співчуває матері, але не слухає її – він віддає перевагу безпосередності й радості дитячих забав, хоча потім гірко жалкує про те. У всіх трьох оповіданнях діти зображені у кризових життєвих ситуаціях, а їхні постаті міцно інтегровані у світ дорослих. Таке дитинство опосередкованим чином відбиває стан колоніальної залежності та підпорядкованості, і в цьому кореспондує з дитячим нарративом польської прози [Czabanowska-Wróbel 2003; Leszczyński 2006]. Воно цілком відмінне від пріоритетів російської дитячої літератури з характерною романтизацією та ідилізацією дитини, вихованої в багатих поміщицьких родинах [Wachtel 1990].

Народження майстра пера

У всіх трьох оповіданнях автор зображує дитину в стані *афекту*. Це свідчить про увагу до емоційних процесів і націленість на доглибну характеристику психіки персонажа – риси, які пізніше були досконало представлені в його новелістиці. У зрілому віці М. Коцюбинський не задовольнявся власними спостереженнями над емоціями, а сягав до наукової літератури, щоб ґрунтовно вивчити психіку людини. Одна з таких лектур – це книжка французького психолога Теодюля Рібо, яку письменник старанно опрацьовував та тримав у власній бібліотеці. Т. Рібо вказував, що пізнати емоційне життя людини можна тільки в постійному русі та розвитку [Рібо 1898, 6], і М. Коцюбинський поклав цей принцип в основу психологічних студій своїх героїв, зокрема й дітей.

Окремо можна говорити про поетику пейзажу в ранніх оповіданнях Михайла Коцюбинського. У цих творах уже вгадується майбутній автор психологізованого пейзажу, побаченого нібито очима героя, причому у стані внутрішнього хвилювання, що знаходить вираження у сприйнятті природи. Так, герої оповідань «Харитя» та «Ялинка» переживають страх, одважившись на вчинок: дівчинка боїться у полі русалок і відчуває слабкість, Василько ж уражений спогляданням зимового лісу й боїться в ньому

заблудитись. А пейзаж сонячного дня напровесні чудово пасує до наївно-радісного відчуття Дмитрика, що виривається з тісної комірчини на «світ божий».

Співпраця Михайла Коцюбинського з галицьким журналом «Дзвінок» на початку 90-х років XIX ст. спонукала до написання як оригінальних текстів, так і перекладів. У «Дзвінку» побачили світ вірші «Наша хатка», «Вечір», «Завидючий брат». Варто звернути увагу на перекладні твори, оскільки за ними можна оцінити коло його тогочасних лектур Коцюбинського та ймовірні літературні впливи. Отже, М. Коцюбинський публікує у власному перекладі з російської оповідання: «Івасик» Антона Чехова, «Святий вечір у Христа» Федора Достоєвського, «Задля хазяйства» Івана Потапенка, «Люди та собаки» Миколи Вагнера, також із польської – «Поворот тата» Адама Міцкевича, «Тадейко» Елізи Ожешко. Чи цей перелік свідчить про консервативні смаки письменника та його неувагу до сучасних трендів, як стверджує С. Павличко? [Павличко 1999, 43]. Не зовсім. Настанова на якісні тексти – не тільки його суб'єктивний вибір, а й певний компроміс із редакцією, що потребувала добротної літератури для дітей.

Дитячі оповідання Михайла Коцюбинського звітують народження самобутнього майстра художньої прози. Автор дотримується основних вимог жанру, але при цьому дає виразні й колоритні характеристики персонажів у дії. Згідно з традицією реалізму обрано та інтерпретовано теми з тогочасного життя селянства, а герої є вихованцями убогих родин і змушені терпіти соціальну кривду. Вони зображені у стані великого емоційного хвилювання, долають стрес. Цікаво, як письменник освоює нову техніку оповіді: він не обмежується об'єктивним описом, а прагне акцентувати на переживаннях дітей. Унутрішній стан персонажів автор розкриває через їхні діалоги або влучні деталі опису, що надає живості та переконливості цим образам. Звичайно, творам М. Коцюбинського притаманний дидактизм: на прикладах малих героїв автор утверджує народну мораль – етику праці, співчуття до ближнього, віру в «добрих людей».

Прикметна особливість творів Михайла Коцюбинського полягає в тому, що вони є текстами, відкритими для адресата, тобто можуть сприйматися на різних рівнях розуміння – залежно від запиту читача. Цю рису відзначив Гнат Хоткевич: «Ваша річ однаково підходить і в ту струйку, і в ту, у Вас є якась осібна щаслива прикмета, як-от, знаєте, буває у деяких письменників для дітей: їх речі з однаковою цікавістю читаються і дітьми, і дорослими...» [Листи: 4, 211]. Таким чином, оповідання, призначені для дитячого читання, по-справжньому хвилюють дорослого читача, адже містять відбиток переживань та емоцій, що зрозумілі та близькі кожній людині.

Література:

- Czabanowska-Wróbel A. Dziecko. Symbol i zagadnienie antropologiczne w literaturze Młodej Polski. Kraków, 2003.
- Leszczyński G. Kulturowy obraz dziecka i dzieciństwa w literaturze drugiej połowy XIX i w XX wieku. Wybrane problemy. Warszawa, 2006.
- Wachtel A. B. The Battle for Childhood: Creation of a *Russian Myth*. Stanford University Press, 1990.
- Арьес Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке. Пер. с фр. Екатеринбург, 1999.
- Кон И. С. Ребенок в обществе. Историко-этнографическая перспектива. Москва, 1988.
- Коцюбинський М. М. Зібрання творів: У 7 т. [ред. колегія: О. Засенко та ін.]. Т. 1. Повісті та оповідання. Київ, 1973.
- Кузнецов Ю. Поетика прози Михайла Коцюбинського. Київ, 1989.
- Кузнецов Ю.Б., Орлик П.І. Слідами феї Моргани. Вивчення творчості М.М.Коцюбинського в школі. Київ, 1990.
- Листи до Михайла Коцюбинського: У 4 томах. Упор. та коментарі В. Мазного; вст. ст. Вал. Шевчука. Чернівці, 2002. Т. III: Карманський – Мочульський.
- Листи до Михайла Коцюбинського: У 4 томах. Упор. та коментарі В. Мазного; вст. ст. Вал. Шевчука. Ніжин: Б/в, 2003. Т. IV: Науменко – Яновська.
- Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: монографія. 2-ге вид., перероб. і доп., Київ, 1999.
- Поліщук Я. І ката, і героя він любив... Михайло Коцюбинський: Літературний портрет. Київ, 2010.
- Рибо Т. Психология чувств. Пер. с фр. М. Гольдсмит. Санкт-Петербург, 1898.
- Фащенко В. В. У глибинах людського буття. Етюди про психологізм літератури. Київ, 1981.

Анотація

Постать героя-дитини стала важливим моментом у розвитку слов'янських літератур XIX століття, про що свідчать твори Е. Ожешко, Ф. Достоєвського, Г. Сенкевича та ін. В українській літературі слід звернути пильну увагу на ранні оповідання Михайла Коцюбинського «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник». Вони становлять властивий творчий дебют письменника, а публікація цих оповідань стала можливою завдяки творчій співпраці автора з редакцією галицького дитячого журналу «Дзвінок» (1890). У зображенні дітей письменник поєднує засади побутово-реалістичної школи з елементами психологічного письма. Про це свідчать лаконічні портрети героїв, динамічні діалоги, майстерні пейзажі. Герої Михайла Коцюбинського показані в межових життєвих ситуаціях, що вимагають від них морального вибору і мобілізації сил. Вони тісно пов'язані зі світом дорослих і відображають актуальні проблеми цього світу.

Ключові слова: дитяча література, герой, письменник, оповідання, психологізм, характер.

Resume

Image of the child as a hero of literary text became an important thing in the process of development of Slavic literatures of XX century. Writings of E. Ozheshko, F. Dostoyevsky, H. Sienkiewicz evidence it the best of all. In Ukrainian literature such examples represent Mykhailo Kotsiubynskyi's early stories such as *Kharytia*, *Yalynka (Fir Tree)*, *Malenkyi Hrishnyk (A Little Sinner)*. They were debut creations of the author and publication of those stories had become possible thanks to the cooperation of the author with the editorial office of the child magazine "Dzvinok" ("A Small Ring") which had been publishing in Galychyna. Showing the types of children the writer combined principles of everyday-realistic style with elements of psychological writing. We can find this in laconic portraits of heroes, dynamic dialogues, masterful landscapes Mykhailo Kotsiubynskyi's heroes are shown in the border situations of life in their standing before the moral choice. The author's little heroes are closely connected with the world of adults and reflect the current problems of this world.

Keywords: children literature, hero, writer, story, psychologism, character.